5 NÁRODNÝ PREVENTÍVNY MECHANIZMUS

5.1 Úvod

Dňa 18. decembra 2002 bol na 57. zasadnutí valného zhromaždenia OSN rezolúciou A/RES/57/199 prijatý Opčný protokolu[219] k Dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu[220] (ďalej len „opčný protokol“).

Cieľom opčného protokolu je v záujme predchádzania zlého zaobchádzania zaviesť **systém pravidelných návštev vykonávaných nezávislými medzinárodnými a národnými orgánmi na miestach, kde sú ľudia pozbavení ich slobody**.

Opčný protokol zaviedol dvojzložkový systém prevencie zlého zaobchádzania – na medzinárodnej úrovni zriadil Podvýbor pre predchádzanie mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (ďalej len „podvýbor“) a na národnej úrovni zaväzuje zmluvné štáty zaviesť jeden alebo viac obdobných mechanizmov, **tzv. národný preventívny mechanizmus** (ďalej len „NPM“).

Napriek tomu, že Slovenská republika podpísala opčný protokol už 14. decembra 2018, s jeho ratifikáciou Národná rada Slovenskej republiky vyslovila súhlas až minulý rok – konkrétne, uznesením č. 2210 z 3. mája 2023. Následne prezidentka Slovenskej republiky ratifikovala opčný protokol 4. júla 2023 a táto ratifikačná listina bola 19. septembra 2023 uložená u depozitára, ktorým je generálny tajomník Organizácie Spojených národov.

Opčný protokol tak nadobudol platnosť pre Slovenskú republiku 30-ty deň po uložení ratifikačnej listiny, t. j. 19. októbra 2023, a od tohto momentu môžu orgány, poverené výkonom mandátu národného preventívneho mechanizmu, vykonávať svoju právomoc.

219 Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 448/2023 Z. z..
220 Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 143/1988 Zb..

5.2 Právna úprava NPM v Slovenskej republike

Po podpise opčného protokolu Slovenskou republikou, vláda svojím uznesením (č. 414 z 12. septembra 2018) súhlasila s podpisom opčného protokolu a súčasne uložila ministrovi spravodlivosti Slovenskej republiky vykonať v tom čase právnu analýzu opčného protokolu a v prípade potreby predložiť na rokovanie vlády návrh potrebných legislatívnych úprav na zabezpečenie vykonávania tohto protokolu. Stalo sa tak až v júli 2021, kedy Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky predložilo do medzirezortného pripomienkového konania návrh zákona, ktorý zveroval úlohy národného preventívneho mechanizmu verejnému ochrancovi práv v súlade so záväzkom vyjadreným v Programovom vyhlásení vlády na roky 2020 – 2024. Vzhľadom k tomu, že takáto úprava nemala dostatočnú podporu, ministerstvo pristúpilo k navrhnutiu novej právnej úpravy, ktorá rozdelila pôsobnosť národného preventívneho mechanizmu medzi tri už existujúce ľudskoprávne orgány – verejný ochranca práv, komisár pre deti a komisár pre osoby so zdravotným postihnutím[221].

Verejný ochranca práv, ktorý je priamo z Ústavy Slovenskej republiky konštituovaný ako nezávislý orgán ochrany základných práv a slobôd, plní v zmysle zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv, v znení neskorších predpisov, úlohy koordinačného orgánu tak, ako to vyžaduje podvýbor v prípade, že sa pôsobnosť delí medzi viaceré inštitúcie. Personálna pôsobnosť verejného ochrancu práv sa touto novelou rozšírila na všetky miesta, kde sa nachádzajú alebo môžu nachádzať osoby obmedzené na slobode *de iure*, t. j. verejnou mocou na základe zákonného oprávnenia, či už na základe príkazu orgánu verejnej moci alebo z jeho podnetu alebo s jeho súhlasom či tichým súhlasom. Pôsobnosť medzi komisárov je vo vzťahu k postaveniu národného preventívneho mechanizmu rozdelená s ohľadom na ich špecializáciu, t. j. podľa miest, kde sa nachádzajú alebo môžu nachádzať deti, resp. osoby so zdravotným postihnutím. Ide jednak o miesta, kde sú tieto osoby obmedzené na slobode *de iure*, ale aj *de facto*, teda v dôsledku situácie, v ktorej sa konkrétna osoba nachádza. Takou môže byť napríklad situácia osoby *de iure* dobrovoľne umiestnenej v psychiatrickom zdravotníckom zariadení, avšak z terapeutických dôvodov podrobenej výrazným režimovým opatreniam, ktorými je jej sloboda obmedzená fakticky. Podobný je aj prípad osôb umiestnených v domovoch sociálnych služieb alebo v liečebniach pre dlhodobo chorých. Kľúčovým znakom faktického obmedzenia slobody je teda závislosť osoby na inštitucionálnej starostlivosti, ktorá dosahuje takej miery, že jej z jej pohľadu chýba slobodná možnosť opustiť zariadenie, v ktorom je držaná alebo umiestnená, a to aj v prípade, že nie je vystavená zlému zaobchádzaniu. Komisári sú na základe tohto vymedzenia oprávnení vykonávať svoje právomoci aj voči súkromným subjektom, pokiaľ sú prevádzkovateľom zariadenia, na ktoré sa rozšírená pôsobnosť komisárov vzťahuje. Čo sa týka vecnej pôsobnosti, verejný ochranca práv aj komisári sa pri návštevách zameriavajú na odhaľovanie systémových nedostatkov, ktoré vedú alebo by mohli viesť k zlému zaobchádzaniu s osobami umiestnenými v zariadeniach. Skúmajú tak hmotné podmienky pobytu v zariadeniach, ako aj jeho inštitucionálny rámec, a všímajú si najmä záruky proti zlému zaobchádzaniu, t. j. mieru zabezpečenia práv osôb obmedzených na slobode a mieru ich praktického uplatňovania. Žiadna z inštitúcií nemá sankčné právomoci. Svoju činnosť vykonávajú len prostredníctvom svojich už existujúcich oprávnení ukladať opatrenia na nápravu.

221 Zákon č. 110/2023 Z. z., z 15. marca 2023, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

5.3 Príprava na výkon mandátu NPM

Podľa článku 19 opčného protokolu sa NPM prizná najmenej právomoc:

a) pravidelne preverovať zaobchádzanie s osobami pozbavenými ich slobody na miestach zadržania definovaných v článku 4, ak je to potrebné za účelom posilnenia ich ochrany proti mučeniu a inému krutému, neľudskému a ponižujúcemu zaobchádzaniu a trestaniu;
b) vydať odporúčania príslušným orgánom s cieľom zlepšiť zaobchádzanie a podmienky osôb pozbavených ich slobody a predchádzať mučeniu a inému krutému, neľudskému a ponižujúcemu zaobchádzaniu a trestaniu, berúc do úvahy príslušné normy Organizácie Spojených národov;
c) predložiť návrhy a zistenia týkajúce sa existujúcej alebo navrhovanej legislatívy.

Na tieto kompetencie sa tím Úradu komisára pre osoby so zdravotným postihnutím starostlivo pripravoval. Už 5. apríla 2023 sa uskutočnilo prvé koordinačné stretnutie k implementácii NPM. Témami stretnutia boli kvalifikačné predpoklady nových zamestnancov, ktorí budú mať túto problematiku v náplni práce, štruktúra a zloženie monitorovacích tímov, ktoré budú vykonávať systematické monitorovacie návštevy, metodika, ktorou sa bude posudzovať dodržiavanie Dohovoru OSN proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu a opčného protokolu, ako aj vzdelávanie zamestnancov vykonávajúcich novú pôsobnosť.

Obrázok 76 Predstavitelia troch orgánov NPM
(sprava JUDr. Róbert Dobrovodský, PhD., LL.M., verejný ochranca práv, JUDr. Zuzana Stavrovská, komisárka pre osoby so zdravotným postihnutím a prof. MUDr. Jozef Mikloško, PhD., komisár pre deti)

Následne počas letných a jesenných mesiacov roka 2023 prebiehali výberové konania na novovytvorené miesta a prijímali sa noví zamestnanci, ktorí sa postupne oboznamovali s metodikou práce na Úrade, ako aj s novými kompetenciami. Títo zamestnanci sa zúčastňovali spolu s tímom Úradu na monitoringoch podľa Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím v roku 2023, pozorovali vedenie monitoringu v praxi a výsledné poznatky potom pretavili do tvorby úplne novej metodiky, ktorou Úrad posudzuje dodržiavanie práv podľa Dohovoru OSN proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu.

V rámci tvorby tejto metodiky sa uskutočnilo niekoľko stretnutí:

Dňa 11. októbra 2023 sa v Brne, v Českej republike, zišli zástupcovia Úradu, Úradu komisára pre deti ako aj zástupcovia Kancelárie verejného ochrancu práv na stretnutí so zástupcami Kancelárie verejného ochrancu práv Českej republiky.

Cieľom bola výmena informácií a skúsenosti v súvislosti s prípravou vykonávania novej pôsobnosti NPM a kolegovia z Českej republiky s nami zdieľali cenné poznatky, skúsenosti a odporúčania z dlhoročnej praxe fungovania NPM v Českej republiky a odovzdali nám aj správy o svojej činnosti. Toto stretnutie bolo nesmierne obohacujúce a inšpiratívne a dúfame, že stretnutia v budúcom duchu budú pokračovať aj v budúcnosti.

Ďalej, v novembri 2023 privítali zástupcovia všetkých troch NPM dvoch zástupcov Podvýboru pre mučenie OSN (Subcommitte for the prevention of torture) a dvoch zástupcov OSCE – Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe. Cieľom tohto stretnutia bolo vymeniť si kontakty a ponúknuť pomoc národným NPM zo strany podvýboru vo vzťahu k tvorbe nového mechanizmu v slovenských podmienkach. Aj toto stretnutie bolo veľmi podnetné a prispelo k lepšej a efektívnejšej tvorbe metodiky činnosti NPM.

Okrem toho sa členka NPM tímu a zamestnankyňa Úradu zúčastnila na šiestom stretnutí národných NPM na európskej úrovni, ktoré sa uskutočnilo v dňoch 9 a 10. novembra 2023 v Kodani. Tohoročné stretnutie bolo venované téme duševného zdravia – a to tak v zariadeniach, kde sa nachádzajú ľudia obmedzení na slobode, ako napríklad väznice, ako aj téme výkonu monitoringu v psychiatrických zariadeniach a domovoch sociálnych služieb. Stretnutia sa uskutočňujú každý rok a sú výbornou príležitosťou na výmenu skúsenosti s fungovaním NPM v jednotlivých štátoch.

Obrázok 77 Fotografia zo stretnutia predstaviteľov NPM v Kodani

Následne sa 29. novembra 2023 pri príležitosti vstúpenia do platnosti opčného protokolu vo vzťahu k Slovenskej republike uskutočnila **spoločná tlačová konferencia Kancelárie verejného ochrancu práv, Úradu komisára pre osoby so zdravotným postihnutím a Úradu komisára pre deti**.

Komisárka pre osoby so zdravotným postihnutím sa o ratifikáciu opčného protokolu k Dohovoru OSN proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu a o vytvorenie NPM snažila uplynulých 6 rokov, keď bola členkou pracovnej skupiny na Ministerstve spravodlivosti SR:

„Boli to často ťažké rokovania, preto si o to viac vážim, že sa to podarilo. V týchto zariadeniach už monitoringy vykonávame, ale teraz, z titulu Národného preventívneho mechanizmu, to budeme môcť robiť ešte vo väčšom rozsahu a vo väčšej frekvencii. V rámci doterajšej, takmer 8-ročnej činnosti nášho úradu sme zistili a posudzovali množstvo prípadov, ktoré mali znaky zlého zaobchádzania, čo sme aj oznamovali orgánom činným v trestnom konaní. Konať sme však mohli len v rámci našej doterajšej pôsobnosti, bez potrebného špeciálneho statusu, ako aj bez potrebnej finančnej a personálnej kapacity, ktorá by na to mala priestor..“

5.4 Metodika monitorovacej činnosti NPM

Ako už bolo vyššie uvedené, cieľom monitorovacej činnosti je predchádzať mučeniu a iným formám zlého zaobchádzania. Opčný protokol objasňuje, že tieto monitoringy sa uskutočňujú *„s cieľom posilniť v prípade potreby ochranu osôb [zbavených slobody] pred mučením a iným krutým, neľudským alebo ponižujúcim zaobchádzaním alebo trestaním“* (článok 19 písm. a) a *„s cieľom zlepšiť zaobchádzanie a podmienky osôb zbavených slobody“* (článok 19 písm. b). Konkrétnejšie možno monitoring chápať ako akúkoľvek návštevu miesta pozbavenia slobody s cieľom identifikovať hlavné príčiny zlého zaobchádzania a iných problémov v oblasti ľudských práv, pochopiť systémové problémy a nájsť spôsoby, ako ich riešiť. Cieľom monitoringu nie je reagovať na konkrétne incidenty alebo obvinenia, ale skôr zabezpečiť, aby bolo menej pravdepodobné, že takéto incidenty a obvinenia vzniknú v samotnom prostredí. Sú preto proaktívne a môžu sa uskutočniť kedykoľvek, aj keď nie je zjavný problém.

Vykonávanie monitoringov zahŕňa prípravu, samotný výkon, ako aj následné opatrenia po monitoringu. Monitoring zahŕňa úvodný rozhovor s vedením zariadenia, prehliadku zariadenia, súkromné rozhovory so zadržanými osobami aj zamestnancami, pozorovania, analýzu registrov a inej relevantnej dokumentácie a záverečný rozhovor s vedením. Všetky zdroje informácií sa musia krížovo skontrolovať, aby sa zabezpečilo, že zistenia sú objektívne a spoľahlivé.

Na účinné usmernenie vyšetrovania a dokumentácie mučenia a zlého zaobchádzania, ochranu obetí a advokátskej činnosti občianskej spoločnosti v prospech obetí vydal v roku 2001 Úrad vysokého komisára OSN pre ľudské práva (OHCHR) prvé vydanie Istanbulského protokolu (Istanbul protocol: manual on the effective investigation and documentation of torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment), ktorý bol následne aktualizovaný v roku 2004.

Odvtedy sa používa v medicínskoprávnom a inom kontexte na celom svete ako cenný praktický nástroj. Na základe dlhoročných skúseností s používaním Istanbulského protokolu v praxi, odborníci z praxe a akademici z celého sveta zhromaždili svoje skúsenosti, identifikovali osvedčené postupy a poukázali na poznatky získané z jeho používania, obmedzenia, nesprávneho výkladu alebo dokonca úmyselného zneužitia. Toto bohaté spoločné úsilie pomohlo odrážať ďalší pokrok v chápaní praktík a účinkov mučenia a zlého zaobchádzania, čoho výsledkom je komplexná aktualizácia Istanbulského protokolu v roku 2022 .

Komisárka pre osoby so zdravotným postihnutím a tím NPM sa pri plnení vyššie uvedených úloh vyplývajúcich z opčného protokolu riadi, okrem iného, aj týmto protokolom, ktorý ukladá subjektom v rámci NPM povinnosť vytvoriť vysoko odborné vyšetrovacie tímy zložené z odborníkov v špecifických oblastiach tak, aby mučenie a iné kruté, neľudské alebo ponižujúce zaobchádzanie alebo trestanie mohlo byť zodpovedne odhalené a preukázané.

Nakoľko opčný protokol ani Istanbulský dohovor neuvádzajú žiadnu metodológiu vypracovávania monitorovacieho dotazníka, tím NPM Úradu si vypracoval takú metodiku monitorovania, ktorá slúži na vyvodenie záverov z monitoringu vo forme **odporúčaní**.

Odporúčania sú návrhy o najlepšom postupe, ktorý by inštitúcia (alebo viaceré inštitúcie) mala prijať, aby dosiahla pozitívnu zmenu právnych predpisov, postupov alebo politík. NPM majú tento mandát podľa článku 19 opčného protokolu. Vydávanie odporúčaní je jedným z kľúčových prvkov ich práce.

Odporúčania mechanizmov NPM sa často líšia od odporúčaní iných orgánov dohľadu. Ich cieľom je zaoberať sa **rizikovými faktormi a základnými príčinami**, ktoré vedú k mučeniu, zlému zaobchádzaniu a inému porušovaniu ľudských práv, aby sa zabránilo ich výskytu (alebo opakovanému výskytu v budúcnosti).

Problém nemusí dosiahnuť určitú úroveň závažnosti, aby sa NPM rozhodol urobiť z neho predmet odporúčania. V skutočnosti môžu byť odporúčania často zamerané na riešenie zdanlivo malých problémov predtým, ako prerastú do väčších problémov.

Vzhľadom na uvedené bol tímom NPM zvolený postup, ktorý má za úlohu predstaviť **pobyt pacienta v psychiatrickom zariadení alebo klienta v zariadení sociálnych služieb v celej jeho komplexnosti a umožňuje tak identifikovať všetky potenciálne a problémové situácie, v ktorých môže hroziť riziko vzniku zlého či krutého zaobchádzania, týrania a mučenia v takomto zariadení.**

Monitorovacie otázky sú rozdelené do jednotlivých tematických okruhov:
1. príjem pacienta/klienta
2. obmedzovacie prostriedky/prostriedky telesného obmedzenia
3. elektrokonvulzívna terapia (pre psychiatrické zariadenia)
4. podmienky v zariadení a bežná rutina
5. kontakt s vonkajším okolím
6. riešenie konfliktov a sťažnosti
7. pracovné podmienky zamestnancov.

5.5 Osobné monitorovacie návštevy vykonané v roku 2023

Dňa 5. novembra 2023 tím NPM uskutočnil neohlásený monitoring v nemocnici Modra, n. o., špecializovanom zariadení a zariadení sociálnych služieb. Tento monitoring bol vykonaný ako kombinovaný – to znamená, že tím NPM posudzoval dodržiavanie Dohovoru OSN proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu a tím Úradu komisára posudzoval dodržiavanie Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím. K takýmto kombinovaným monitoringom sa pristúpilo s ohľadom na efektívne využitie finančných prostriedkov Úradu komisára.

Na začiatku komisárka ako vedúca monitorovacieho tímu Úradu komisára oboznámila vedenie zariadenia s postavením a pôsobnosťou komisára pre osoby so zdravotným postihnutím, s úlohou monitorovacieho tímu Úradu komisára, s jeho postupom počas monitorovacej návštevy, kam patrí oboznámenie sa s požadovanou dokumentáciou zariadenia, pozorovanie, rozhovory so zamestnancami a klientami zariadenia a vyhotovovanie fotodokumentácie. Na konci monitoringu bol uskutočnený rozhovor s vedením zariadenia, ktorému boli tlmočené tie najzávažnejšie zistenia.

Podľa zistení monitorovacieho tímu sa v danom zariadení nachádzajú aj osoby, ktoré sú *de iure* v zariadení dobrovoľne, ale v skutočnosti sú obmedzené na slobode, nakoľko vyjadrovali vôľu zariadenie opustiť a táto ich vôľa nebola rešpektovaná. Taktiež monitorovací tím zistil závažné nedostatky vo výkone práce sociálnych pracovníčok, ktoré spočívali v nedostatkoch v individuálnych, rizikových či adaptačných plánov. Klientom bol obmedzovaný kontakt s vonkajším svetom a ich sloboda pohybu uzamykaním zariadenia, pričom v zariadení sa uskutočňovali aktivity iba veľmi sporadicky. Všetky tieto zistenia hodnotil monitorovací tím ako zlé zaobchádzanie, ktoré je Dohovorom OSN proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu zakázané.

Bližšie podrobnosti sú uvedené v samostatnej správe, ktorá sa nachádza na webovej stránke úradu.

Druhým monitoringom, ktorý tím NPM v minulom roku zrealizoval, bol monitoring Detskej psychiatrickej liečebne, n. o. Hraň, a to v dňoch 11. až 13. decembra 2023. Tento monitoring bol taktiež zorganizovaný ako kombinovaný a prebiehal obdobným spôsobom ako vyššie uvedený monitoring v Nemocnici Modra n. o.

Čo sa týka samotného výsledku monitorovania v detskej psychiatrickej liečebni, tím NPM zistil znepokojujúce informácie, týkajúce sa zaobchádzania s deťmi v tom zmysle, že dochádzalo aj k fyzickému násiliu na deťoch. Za zlé zaobchádzanie tím NPM považoval, že ihneď po príjme boli deti paušálne na izolačnej izbe, bez možnosti akéhokoľvek kontaktu s ostatnými deťmi či akéhokoľvek rozptýlenia. Izolácia bola taktiež zvýraznená strihaním dieťaťa po príchode. Iniciácia psychoterapeutických sedení sa striktne viazala na prvomesačné adaptačné obdobie. Aj ďalej sa však terapie realizovali len zriedkavo a nepravidelne, s približne dvoj až štvortýždňovým odstupom u minimálneho počtu pacientov (30 %).

V zariadení neplatili jasné pravidlá fungovania, čo vyvolávalo u pacientov atmosféru strachu a obáv z kladenia otázok – mali pocit, že akonáhle sa začali pýtať na pravidlá

alebo mali požiadavky, napríklad ak chceli nosiť rifle, ktoré mali zakázané, alebo sa chceli sprchovať viackrát ako povolených dvakrát do týždňa, ich pobyt bol predlžovaný („za trest“).

Za zlé zaobchádzanie tím NPM ďalej považoval aj nemožnosť iniciovania akéhokoľvek kontaktu s okolitým svetom zo strany detských pacientov bez ohľadu na zdravotný stav a bez ohľadu na to, že niektoré deti by mohli disponovať mobilnými telefónmi v určenom čase. Deti nemali možnosť volať z pevnej linky svojim blízkym a ani opustiť zariadenie ani na priepustku.

Ako ponižujúci bol nakoniec vyhodnotený celý systém zaobchádzania s deťmi v liečebni, zavŕšený nedostatkom ochrany intimity v dôsledku 24-hodinového monitorovania izieb kamerami so záznamom.

Bližšie podrobnosti sú taktiež uvedené v samostatnej správe, ktorá sa nachádza na webovej stránke úradu.

5.6 Výzvy do budúcnosti

V ďalšom roku fungovania bude pre NPM potrebné zamerať sa na svoj vnútorný rozvoj a budovanie kapacít (vybudovanie silnej a stabilnej inštitúcie so zamestnancami, ktorí majú potrebné odborné znalosti) predtým, ako sa bude môcť zamerať na plnenie svojich strategických cieľov. Bude potrebné personálne aj materiálne dovybaviť tím NPM a zabezpečiť potrebné školenia, napríklad v oblasti deeskalačných techník alebo komunikácie s ľuďmi so zdravotným postihnutím. Taktiež bude potrebné dobudovať personálne kapacity vo vzťahu k externým odborníkom, spolupracujúcimi s tímom NPM podľa Istanbulského protokolu (napríklad psychiater, psychológ, zdravotná sestra).

V roku 2024 bude NPM pokračovať vo výkone neohlásených monitoringov psychiatrických zariadení aj domovov sociálnych služieb. Po vypracovaní správy z monitoringu dostane každé zariadenie možnosť zorganizovať Úradom ústne prerokovanie tejto správy s možnosťou uskutočniť školenie „ušité na mieru“ problematike daného zariadenia.

Nakoľko NPM má pomerne široký mandát, je potrebné sa v budúcnosti zamerať na niektoré kľúčové otázky a ciele, aby bolo možné na konci obdobia zistiť, akým spôsobom sa NPM priblížilo k plneniu svojich úloh. Z dlhoročnej monitorovacej činnosti Úradu podľa Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím vyplynulo znepokojujúce zistenie, že pracovníci v zdravotníctve, ako aj pracovníci sociálnych služieb, často nerešpektujú vôľové prejavy klientov/pacientov v ich starostlivosti a dochádza *de facto* k nezákonnému obmedzovaniu osobnej slobody. Preto sa NPM v prvých rokoch svojej činnosti zameria špeciálne na prvý okruh svojej monitorovacej činnosti – príjem pacienta/klienta do zariadenia. To znamená, že v priebehu monitoringu budú pokryté všetky monitorovacie okruhy v zmysle metodiky NPM, ale správa sa bude zameriavať aj na analýzu vybraného špecifického problému, ktorým je pre toto obdobie udeľovanie súhlasu a vyjadrenie vôle, ako aj navrhovať jeho legislatívne riešenia. Nadviaže tak na doterajšiu činnosť komisárky v tejto oblasti (príspevok na Lubyho dňoch 2023) a zároveň iniciuje aj ďalšie výstupy v tomto ohľade (mediálne výstupy, články, okrúhle stoly).

Ďalšími veľkými výzvami budú pre NPM zisťovanie a monitorovanie situácie poskytovania psychiatrickej a psychologickej starostlivosti v zariadeniach, kde sú osoby so zdravotným postihnutím obmedzené na slobode, napríklad vo väzniciach alebo azylových centrách.

Nakoniec, pri riešení podnetov Úradu často vyvstáva otázka zlého zaobchádzania s ľuďmi so zdravotným postihnutím pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti v nemocniciach (v somatickej medicíne). Aj keď sa táto starostlivosť neposkytuje priamo v zariadení, ktoré obmedzuje slobodu, z dôvodu nekomunikácie zdravotníckeho pracovníka sa v praxi často deje, že je „nespolupracujúci“ človek pripútavaný a je tak obmedzovaná jeho osobná sloboda. NPM si z tohto dôvodu taktiež kladie za úlohu zmonitorovať situáciu v somatickej medicíne a navrhnúť riešenia zapojenia sociálnych pracovníkov priamo v nemocniciach.